

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

L'economia de la parròquia de Fals

Els orígens de la parròquia es remunten, com a mínim, al gener de 1026, quan surt esmentada per primera vegada l'església de Sant Vicenç, en el testament de Bremon de Cardona. Al llarg de la seva dilatada història, la parròquia ha passat per alts i baixos, seguint els avatars de la fortuna del poble. Quan les coses anaven bé, la gent s'enriquia i feia generoses donacions a l'església. Llavors es feien obres i millores i el rector prosperava. Quan arribava la crisi, els ingressos de la parròquia se'n ressentien.

Quan això succeïa, s'exhortava al poble a practicar la caritat cristiana. El 1778 el Visitador episcopal va fer llegir des de la trona el següent text: ... demanem se esforcien en quant pugan socorrer tant urgent necessitat, que axis poden esperar abundancia de blat en sos graners y de vi en sos sallers, en esta vida, y al mateix temps lo premi de la eterna gloria en la altra ...

En general, la de Fals no ha estat mai una parròquia rica, com aquelles que disposaven de molta terra i abundant població, però tampoc ha estat de les més miserables. Els seus ingressos provenien de diverses fonts; el cobrament dels delmes i primícies a què estaven obligats tots els pagesos del terme, les parts de les terres pròpies, el rendiment dels préstecs o censals, i les almoines dels fidels.

El delme era la desena part de totes les collites. Es pagava en espècie o en l'equivalent monetari. Als orígens, la primícia era una oferta dels primers fruits de la terra i els animals de l'estable, però més tard es va quantificar en el 3% del delme. A més dels delmes, els pagesos encara feien més aportacions a l'església. Per exemple, al segle XVIII, la casa de Torreblanca pagava anualment 2 sous en

diner a la Confraria de Sant Vicenç, 4 quartans de xeixa en concepte de "caritat", 3 quartans de blat pel "conreu", i dues quartes per la "passió". El 1787, Vicenç Massana, l'Obrer d'aquell any, va recaptar de cada casa 4 lliures d'oli per mantenir encesa la llàntia que cremava perpètuament a l'altar del Santíssim.

El rector normalment s'estalviava la feixuga feina de passar, casa per casa, a cobrar, i arrendava els ingressos de la parròquia a un particular per un preu fix. Hem trobat que el 1569 Joan Orús, rector de Fals, va arrendar per tres anys al capellà Pere Freixen els delmes, primícies i parts de les collites que pertocaven a la parròquia pel preu fet de 180 lliures. Les rendes van augmentar en la mateixa mesura que el progrés econòmic del poble; així, el 1593 Jeroni Gallart va arrendar al seu nebot els fruits de la parròquia durant quatre anys per 260 lliures. El 1610 ho va fer a un sacerdot de Manresa per tres anys i 450 lliures, i el 1607 uns blanquers de Manresa, li van donar 270 lliures per l'arrendament d'un any. No hi havia cap mas de Fals que tingués un rendiment semblant.

Moltes persones, veient la mort imminent, deixaven en el testament diners a l'església per celebrar misses per la salvació de l'ànima. El capital resultant d'aquests aniversaris perpetus no es guardava sota una rajola de la rectoria, sinó que la parròquia actuava una mica com la banca actual; feia moure els diners que tenia en dipòsit, deixant-los a aquells que en tenien necessitat. Quan els pagesos de Fals o de fora necessitaven diners per pagar algun deute, venien a la parròquia un censal, operació que comportava pagar anualment una pensió del 5% del capital manllevat.

Els rectors portaven una comptabilitat escrupolosa de les finances de la parròquia en el Llibre o Llevador de Rendes. No es possible consultar cap llibre d'aquests de la parròquia de Fals, ja que van desaparèixer amb la resta

Rector (gravat)

de l'arxiu a l'incendi provocat el juliol de 1936, de manera que no podem saber la quantitat de gra que els pagesos donaven cada any a l'església, ni els rendiments dels censals. Però en un informe intern del Bisbat del segle XVIII es van estimar les rendes de la parròquia de Fals al voltant de les 1.000 lliures.

L'administració dels béns i rendes ordinàries de la parròquia anava a càrrec del rector, però existia un organisme, format per seglars, que s'ocupava de les despeses extraordinàries; l'Obra de l'església. Els Obrers eren escollits, de dos en dos, cada any el dia de la festa de Sant Vicenç. Eren els encarregats de recaptar fons pels projectes de millora, ja fossin en l'edifici o en els ornaments. Portaven un llibre comptable, supervisat pel rector, i en el moment de la renovació de càrrecs s'aproven els comptes de l'exercici. A Fals, els Obrers es confonen sovint amb els administradors de la Confraria de Sant Vicenç, ja que tots els parroquians eren membres d'aquesta Confraria.

Els administradors de Sant Vicenç arrendaven les terres de Sant Vicenç i la masoveria de la Mongia i es feien càrrec de les despeses del culte, com per exemple cera, oli, roba i altres ornaments litúrgics. Els fons de l'Obra o de la confraria es dipositaven en una caixa forta que tenia dos panys. Una clau la custodiava el rector, l'altra, els Obrers. La relació entre el rector i els administradors no era sempre una bassa d'oli; de vegades es barallaven pels diners, com va passar en un cèlebre enfrontament que va protagonitzar el rector Feliu a mitjans del segle XVII i que va acabar als jutjats.

Durant les celebracions, els fidels donaven almoines als diversos "bacins", en forma de xavalla o de pa. Els Obrers llavors es venien el pa que s'havia recollit, tal com mostra un document de 1582: ...joannes torra et joannes sagrista alias gabriel, obres lo any present de la Iglesia de Fals, en dit nom arrendam a vos domingo aguila, serraller, ciutada de Manresa, tot lo pa que proveira del bassi de les animes y de la obra y de la lluminaria, ques aplegua en dita Iglesia, de temps de un any, comensant lo diumenge prop passat y finira lo dia de St Joan, y asso a rao de v sous la roba de pa, pagadors de tres en tres diumenges lo que haura llevat...

El 1702, el rector, els Jurats de Fals i els Obrers van arrendar durant un any la meitat del pa del bací de les Ànimes a Josep Gossart, pagès de Manresa, i l'altra meitat a Josep Andreu, teixidor de lli, a raó de 10 sous la rova. Aquest arrendament és una mostra del subtil equilibri de forces que regulava el funcionament de la parròquia, ja que per un cantó hi trobem el rector i els Obrers, i per l'altra els Jurats, els representants polítics de la comunitat.

De tant en tant, es presentava al poble el recaptador d'alguna institució o obra pia, demanant una contribució. El 1726, davant de la porta de l'ermita del Grau, el Baciner va donar a l'aplegador de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, una lliura i 14 sous, provinents del bací de l'ofertori, i el 1743, una lliura i 7 sous, que es van treure del "caixó de Fals".

Passava sovint que els pagesos s'endarrerien en les contribucions a l'església. Donada tal situació es podien aplicar dues mesures; l'excomunicació del morós o l'embargament de béns. En el primer cas, el rector el posava en evidència davant de tothom a la missa dominical, l'apuntava en el "Llibre d'Excomunicats", i no podia assistir a missa ni rebre sagraments. En el segon cas actuava el Batlle, fent empara de la collita després de la sega. No sempre s'arribava a mesures tan dràstiques. Així, en la visita pastoral de 1685, es va recomanar als Obrers que, per facilitar el cobrament dels endarreriments de l'oli de la llàntia del Santíssim, s'exigís als pagesos que cada any paguessin l'anyada actual i una de vella, fins a fer net.

La capacitat econòmica de la parròquia va anar minvant a partir del segle XIX, sobretot a partir del moment en què l'Estat modern va abolir les contribucions en espècie. El sosteniment del culte es basa actualment en les donacions dels fidels. Actualment un Consell Parroquial format per seglars, l'equivalent de l'antiga Obra, té cura de l'economia de la parròquia, juntament amb el rector. Un percentatge dels ingressos s'envia al Bisbat de Vic i amb la resta es paguen les despeses de funcionament.